

Ignotus:

A polgár tíz éve

A polgár dolga nem áll rosszul, mert a világ mindinkább öneki áll. Ezt furcsa hallani most, mikor a fekete tehén rég nem taposta meg így, de ez is azért van, mert minden világutaknak keresztútján áll. Kezd igaza lenni Marxnak, ki maga is bourgeois volt s azt magyarázta, hogy egy kutya: mindenki, aki nem proletár, egyformán bourgeois. Legfeljebb, hogy nem bizonyos, hogy a proletár is nem az-e? Legalább is ma, mikor teszem Amerikában munka után a proletár saját kis Fordján töfög saját kis polgári vityillójába? Ugyanezen Amerikában ott dolgozik, nem tudom melyik ipari vállalatnál, az utolsó német császár egyik unokája, még pedig nem parádénak, mint ahogy Nagy Péter volt valamikor hajóács, nem is kibőjtölni a trónt, mint ahogy Lajos Fülöp tanítóskodott egy darabig Svájcban, hanem mert élni csak kell és manapság így szokás élni. Ez az Amerika, hol az emberek ma így élnek, egyben a világnak is ura: egy földteke számára s foganatosabban diktálva az élet rhythmusát, mint valaha diktálhatta Róma az ő gyarmatainak. Mialatt Európában utolsót töredezik a feudalizmus s világmegváltó hivatással kínozza magát a proletarizmus, Amerikában kialakult s Amerikából elindult a bourgeois világ-hatalma. A világ minden biztonnyal haladni fog, mivel már az egész földteke egy város s kultúrák nem pusztulhatnak el úgy elszigetelten s valamely barbár áradattól előntve, mint elpusztult volt a babyloni vagy

az egyiptomi. S amint halad a világ és terjed s egyenlősödik a műveltség s a gazdagság, aszerint nem lesz a világon más ember, mint polgárember. A kiváltságos rétegek a polgárságba hanyatlanak le, a feltörekvő rétegek a polgárságba emelkednek fel, — ez elől nincs menekvés. De nem is kell, mert hiszen, inkább, ez a menekvés az egész emberiség számára.

Az ezer év alatt, melynek rendjén a mai Európa és Amerika, s szorításától vagy mintájára az egész világ, kialakult, két dolog bizonyosodott be.

Az egyik: hogy a polgári foglalkozások? vagy rendeltetések nem oly átfutóak vagy hervadékonnyak, mint valamennyire azok az uralkodói, harci vagy az egektől való függést képviselő hivatások, melyek körül ezelőtt alakultak társadalmi uraságok. Ma is vannak monarchiák, de vannak, ugyebár, republikák is. Ma is van nagybirtok, de nem annak fejében, hogy fegyveresen védi az országot. Ma is van katonaság, de ki tudja, hogy meddig, mikor a világ tempóját megszabó nagyhatalomnak és osztálynak: Amerikának s a polgárságnak zsebéreke lett az örök béke? S ma is van vallás, egyház, papság, de már nincs meg az a princípátusa, mint volt az emberiség egész eddigi történetében. Ami ellenben a polgárnak foglalkozása, mívelkedése, hivatása, mintegy a történelemben magával hozott hozománya: az mindig kellett az embereknek, s minél fejlettebbek, annál inkább kell. Tudomány, művészet, mesterség, ipar, kereskedelem, pénzzel való gazdálkodás: mindez nemcsak, hogy nem csökken jelentőségében, de minden telő nappal növekszik. Még ami, mint állítják, nem is polgári, a földművesi és az ipari munka: az sem lehet meg polgári értékesítés vagy vezetés és szervezés vagy mindkettő nélkül. A történelem s a politika, ma már csakis

és csupa olyasmi körül forog, csakis és csupa olyasmitól szabatik meg, ami a polgárság hozományába vág. Nem véletlen, hogy a legnagyobb junkernak, Bismarcknak utódja a legnagyobb gyáripáros-titkár volt: Stresemann.

A másik, ami egyre világosabb: hogy az emberi ideák és ideálok közül a polgáriak azok, miket nem lehet agyonverni, mik minduntalan feltámadnak, mik az emberiség megtartó ideáinak s ideáljainak bizonyulnak. Nyolcvan esztendőnek csudaforradalmi után, a gazdaság gyökeres szocializálódása, a szocializmus páratlan diadalai után ez a szocializmus ott tart, hogy legfejlődésében transzpozíciója a magántulajdonnak, formula a kapitalizmus számára. S minek utána kipróbáltatott a hadi diktatúra, ki a civil-diktatúra s ki a proletárdiktatúra, ki a felvilágosodott autokrácia, a rendi népalkotmány s a mongol zsarnokság: egyetlen megállhatóság, ami megmutatkozik, a demokrácia. Az angol monarchia demokratikus, az ausztráliai munkásuralom demokratikus, a dán parasztsuralom demokratikus, az amerikai polgáruralom meg éppen demokratikus. Valahol parancsuralom él: előtte szakadék gyanánt sötétlik, kiút gyanánt dereng a demokrácia. A demokrácia megkerülhetetlen, a demokrácia elkerülhetetlen. Már csak azért is, hogy akik a polgárságba lehanyatlottak, ne mint koldusok legyenek kénytelenek kéregetni, hogy akik a polgárságba fölemelkedtek, ne mint jött-mentek legyenek kénytelenek tolamakodni, hanem egyenlő jogon s egyforma lehetőséggel vessék meg a lábukat. A demokrácia az, amivel minden tanya és mezőváros a maga életet élheti, a demokrácia az, amiben egyesülhetnek világbirodalmak, a demokrácia az, amiben, ha ideje megjő, az egész földteke egybeszervezkedhetik. A kapitalizmus, mely nem szégyelli, hogy az a demokrá-

cia, mely a mások tiszteletét azon kezdi, hogy tiszteli önmagát: ez a jövő tíz év fejlődésének, még perij? annál rohamosabb fejlődésének útja, mert a fejlődés, mint szabad esés, minden újabb fázisában megnő az elébb letelteknek sebességével. A jövő tíz év rohanni fog afelé, hogy minden ember polgár legyen. Nem mondom, hogy ez fenéig tejfel lesz a polgár számára. Minden egy polgárral több: több egy kenyérfogyasztóval, több egy versenytárrsal, több egygyeí, ki az egyenlő startból tehetsége erejével előretörve, a többieket, mint vezér, tehetetlenségben marasztalhatja. Mint ahogy a rabságnak megvannak a maga kényelmei, például a felelőtlenség, úgy vannak meg a szabadságnak a maga kényelmetlenségei, például a felelősség. Mindazonáltal éppen szabadságdolgokban a polgár nem taktikázhat s nem spekulálhat, — a liberalizmust, mellyel a történelemben első helyre jutott, nemcsak hogy nem tagadhatja meg, de szét kell terjesztenie — egyaránt azzal, hogy az ő osztálya az, melyben a többi felivódik — osztálygondolatból emberiségi gondolattá. Nem mintha a polgárságnak nem volnának rétegei, melyek a tekintélyt s a megszorítást legalább is úgy tudják kezelni, mint a régi urak, s amelyeknek egyenes érdekük talán éppen ez volna. *Sőt* inkább: mihelyt a polgárság fel szabadul s szabadon dolgozhatik, igen hamar kitejfeledik, hogy úgy mondjam, egy felső, gazdag, tehetős s ennek megfelelően hatalmas rendje, melyet minden arra csábít és szorít, hogy e lehetőségét s a hatalmát kiváltságokkal bátyázza, jobbágyokkal ültesse körül. Ám ha ezt tenné, azzal el is veszítené magát, mert zsarnoki ellentétbe jutna saját osztályának óriási többségével: a vagyontalanokkal, az intellektuálisokkal s a vagyontalan intellektuálisokkal, s Proletariátusba s az ipari s paraszti proletariátussal

közös kilátástalanságba szorítván őket, olyan hagy forradalmat nevelne maga ellen, melyhez képest az 1781-iki gyerekség volt. Mivel a polgári uralom az eddigi történelemben az első olyan uralomnak készül, mely nem uralom, hanem szervezetség, emiatt élettörvényei is mások, mint az eddigi uralmaknak voltak. A polgár öngyilkos, ha hűtelenné válik a szabadsághoz, az egyenlőséghez, a testvériséghez.

Még a testvériséghez is. A jótékonyág — ebben igazuk van a marxistáknak — valójában rabszolgatartás, garasos váltság kincses kiváltságokért. Ám az emberiség: az más, az emberség, testvéri osztozkodás a közös lehetőségeken. „*Enrichissez-vous!*” biztatták a polgárt első vezérei, „*gazdagodj meg!*”, magyarázta néki Guizot, ez a hugenottába való áttétele az egyszerű üzletes és irgalmas puritanizmusnak, mely Amerikát egykor megteremtette. Ma sem lehet egyebet mondani: gazdagodj meg, polgár, hogy teljék gazdagságból emberségre és igazságra, gazdagodj meg, hogy veled gazdagodjék, akivel együtt dolgoztok, tehát idestova mindenki. A XIX. századnak három negyede értékteremtő munkában telt el annak helyébe, ami első negyedében s a forradalmi és napóleoni háborúk alatt elpusztult volt. Ezzel telik el majd, csak nagyban, csak az egész földteke számára, a polgár most következő tíz éve, a világháború értékpusztításai után.

* * *